

Esiust. kpl 181 / 15.7.1991

OULUNYLIOPISTO
Historian laitos

Arkeologian tutkimusraportti 2

Aulis Forss, Jaana Itäpalo ja Eero Jarva

RAAHE

***Saloisten Tervakankaan
rautakautisen kalmiston
tutkimus 1990***

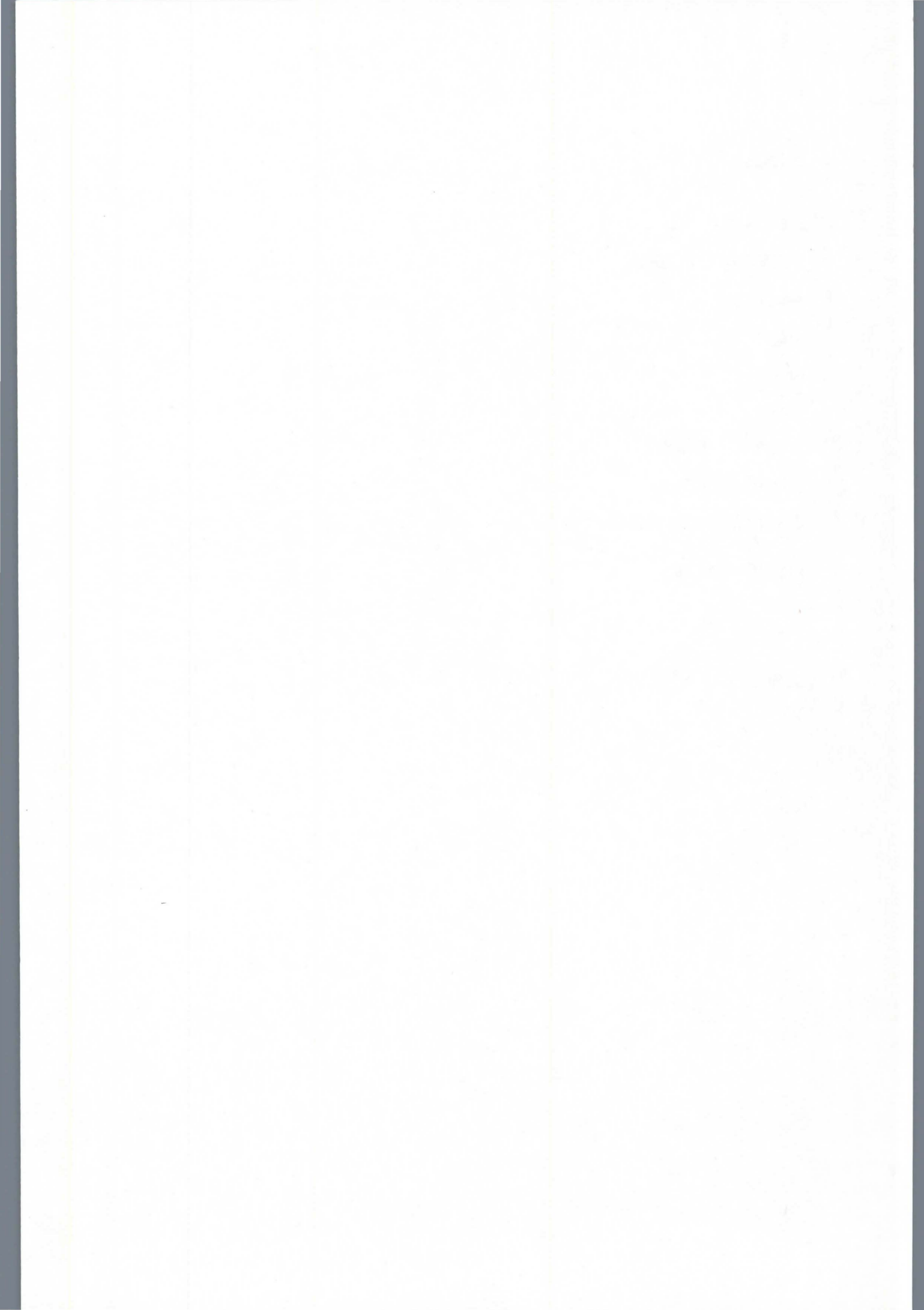
ISBN 951-42-3127-9
ISSN 0789-0680
Oulu, toukokuu 1991

*Julkaisija: Oulun yliopisto, historian laitos, arkeologia.
PL 191 SF-90101 Oulu
Puh. 981-223 455
352 866*

Niteen toimittaja: Jari Okkonen

SISÄLLYS

JOHDANTO	1
TUTKIMUSALUEET	
<i>Alue 1</i>	4
<i>Alue 2</i>	7
<i>Alue 3</i>	8
<i>Alue 4</i>	8
JOHTOPÄÄTÖKSIÄ	9
LÖYTÖLUETTELO	11
KUETTELO KUVITUKSESTA	16
BIBLIOGRAFIA	17
KARTAT 1-8	
KUVAT 1-11	

JOHDANTO

Elo-syyskuussa 1990 suoritettiin Raahen Piehingin Tervakankaalla arkeologisia kaivauksia kiviröykkiökohteessa, joka on merkitty museoviraston esihistorian toimiston arkistoon v. 1975 nimikkeellä "kivikehiä pirunpellossa".¹

Tervakangas sijaitsee Raahen kaupungista n. 10 km etelä-lounaaseen Haapajoki-Poikajokilaaksossa n. 400 m etelään lähempänä virtaavasta Poikajoesta ja Haapajoelta n. 1,5 km Ketunperälle menevää tietä, tiestä n. 25 m etelään olevalla harjulla (*x7168,60/y3377,58. Kartta 1*). Kiviröykkiöistä n. 55 m lounaaseen on n. 100x50 m:n kokoinen lounais-koillissuuntainen kankaan korkein kohta, joka kohoaa noin 20 m y.m.p. Maannousuteorian mukaan Raahen alueella maan lasketaan kohoavan n. 90 cm/100v, joten paikka olisi ollut pieni luoto n. 40 e.Kr. ja se on kuroutunut kiinni mantereeseen n. 190 j.Kr. Kangas on ollut pitkään aivan rannan tuntumassa ja vielä n. 670 j.Kr. matkaa rantaan on ollut vain n. 200 m.

Kangas laskee melko nopeasti kaikkiin suuntiin, etenkin pohjoiseen ja koilliseen, jossa pudotusta on 20:n m:n matkalla n. 4 m. Puusto on lähinnä täysikasvuista mäntyä, aluskasvillisuutta dominoi puolukka ja siellä täällä on melko paljon isoja maakiviä ja siirtolohkareita. Lähialueilla pohjoiseen ja länteen on viljelykessä olevaa peltoa. Harjulla on kaksi rakka-aluetta: tutkimukset keskittyivät niistä pohjoisempana, kankaan koillisreunalla n. 19-19,5 m y.m.p. olevaan kohteeseen, jossa rinne laskee jyrkästi koilliseen päin (*alue 1*); toinen kivirakka sijaitsee tästä n. 50 m luoteeseen (*alue 4*). Alueen 1 välittömässä läheisyydessä, samalla n. 30x15 m:n kokoisella rakka-alueella on kymmenkunta röykkiötä, jotka tutkimusten yhteydessä kartoitettiin ja dokumentoitiin vain pintapuolisesti (*kartta 2,3, kuva 1*).

Raahen seudulla tunnetaan tällä hetkellä noin 50 kiviröykkiökohdetta ja niissä yhteensä ehkä noin pari sataa yksittäistä röykkiötä, joista usein käytetään nimeä "lapinraunio".² Myös Tervakangas on merkitty peruskarttaan lapinrauniokohteena. Tervakangasta lähinnä olevat muut "lapinrauniot" sijaitsevat siitä n. 1,8 km itä-koilliseen Takalonkankaalla, n. 25 m y.m.p. Suurin osa Raahen alueen "lapinraunioista" sijaitsee 50-60 m y.m.p., eli kivikautisilla merenrantakorkeuksilla. Sen sijaan 40 m y.m.p. tai sitä alemmilta korkeuksilta on "lapinraunioiksi" tulkittuja

¹ Ks. P. Purhosen raportti 21.1.1976. Museovirasto, topografinen arkisto.

² Ks. aiheesta M. Huurre, *Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin esihistoria* (Kuusamo 1983), s. 271. Huurre mainitsee luvuksi noin 100, mutta tällä hetkellä niitä tunnetaan enemmän. Tiedossa on ainakin 47 "lapinrauniokohdetta", joissa enemmistössä on enemmän kuin yksi röykkiö esim. Poikajoen latvoilla olevalla Kettukankaalla on parisen kymmentä röykkiötä. Siten yksittäisten röykkiöiden määrä kasvaa moninkertaiseksi kohdelukumäärään nähden.

kohteita tiedossa vain muutamia.³ Kaikki "lapinrauniot" eivät ilmeisesti ole esihistoriallisia hautaröykkiöitä, vaan osa niistä voi olla mm. historiallisen ajan jäänteitä.

Aikaisempia Raahen seudun esihistoriallisten kohteiden tutkimuksia on suoritettu Pattijoen Pikku Liekokankaan jätinkirkolla 1979-80, Raahen Jylhänharjun jätinkirkolla 1986 sekä viimeksi Raahen Piehingin Pirttihaudankankaan jätinkirkolla 1987. Näitä varhaisemmat tutkimukset ovat rajoittuneet Pattijoen Kastellin linnalle.⁴

Tervakangas on paikallisen väestön keskuudessa nykyään tunnettu myös nimellä *Rionkangas*.⁵ Museoviraston arkistossa mainitaan Raahen alueen muinaisjäännösluettelossa *Rionkangas* tai *Ritokangas*, mutta sitä ei ole pystytty paikallistamaan ja yhdistämään Tervakankaaseen, millä nimellä se on myöhemmin tunnettu Museoviraston topografisessa arkistossa (no. 17). 1880-luvulla Raahen seudun muinaisjäänteitä kartoittanut Santeri Ingman on maininnut "*Haapajoen kylässä Risukankaalla 6 selvästi erotettavaa samanlaista roukkiota*"⁶ ja Emil Löwenmark on todennut "*pieniä yksittäisiä raunioita Rionkankaalla Leinosen maan luona*".⁷ Nimi "Rionkangas" tai "Ritokangas" voi olla peräisin sanasta *rita*, joka tarkoittaa loukkupyydystä. *Rio* -sanalla on myös merkitys *risu* ja Ingman - tai hänen tietolähteensä - on aivan ilmeisesti tulkinnut sanan tässä merkityksessä.⁸

Tervakankaaseen liittyy myös joitakin tarinoita. Kerrotaan mm. että siellä olisi ollut vuosikymmeniä sitten lähellä asuneen miehen kultaraha-aarre ja rahat olisivat jääneet kätköön miehen kuoltua.⁹ On ehkä mahdollista, että nyt tutkittua kuopan kohtaa on joskus pengottu tarkoituksena löytää tuo aarre. Läheisen maatalon isäntä Vilho Raappana kertoi puolestaan, että he pikkupoikina paikalla leikkiessään olivat löytäneet ruodollisia kivisiä keihäänkärkiä samanlaisen kuopallisen röykkiön keskustasta kuin harjulla on vieläkin; keihäänkärjet olivat kuitenkin kadonneet. "Keihäänkärkien" luonne jää tietenkin avoimeksi, mutta kertomus osoittaa sen, että kohdetta on menneinä aikoina kaiveltu ehkä useainkin kertaan. Raappanan

³ Ks. A. Siiriäinen, "The Bronze Age Site at Anttila in Lestijärvi and the Dating of the Coastal Cairns in Middle Ostrobothnia, Finland", *Suomen Museo* 1977, s. 16-22. Siiriäinen toteaa, että Kalajoen ja Kuivaniemen välisellä alueella olisi neljästä yhteentoista rautakautista röykkiökohdetta ja että yksi näistä sijaisi noin 20 metrin korkeudella. Tällä hetkellä röykkiökohteita tunnetaan enemmän, mutta esimerkiksi Raahen seudulla ei ole näyttöä, että rautakautisella rantavyöhykkeellä olevien kohteiden määrä olisi lisääntynyt suhteellisen runsaasti.

⁴ Raahen seudun tutkimustilanteesta ks. A. Forss, "Raahen, Saloisten, Pattijoen ja Vihannin esihistoria", *Raahen tienoon historia* I (Jyväskylä 1990), s. 63-69.

⁵ Paikkakuntalaisista mm. Eero Laitala, Heikki Palkki ja Nestori Krekilä kertoivat tuntevansa Tervakankaan myös Rionkankaana.

⁶ S. Ingman, *Salon kihlakunnan muinaistieteellinen kertomus* (käsikirjoitus 1888).

⁷ E. Löwenmark, *Salon kihlakunnan kertomus erittäin muinaismuistojensa suhteen* (käsikirjoitus 1881).

⁸ Toistaiseksi ei ole tietoa onko alueella harjoitettu loukku- tai muuta ansapyyntiä. Kankaan korkeimman kohdan alueella on havaittavissa joitakin matalia painanteita, jotka ehkä saataisivat liittyä asiaan; näitä ei kuitenkaan ole tarkemmin tutkittu.

⁹ Kertoja: Henrik Tyybäkinoja.

kertoman mukaan noin 200 metrin päässä koillisessa olevalta nyttemmin metsittyneeltä peltoalueelta löytyi hänen poikasena ollessaan veneen tai yksipuisen ruuhen köli ojaa kaivettaessa. Löytöä ei otettu talteen.¹⁰

Vaikka Tervakangas on ollut tiedossa esihistoriallisena muinaisjäännösalueena jo pitkän aikaa, niin suurempi mielenkiinto paikkaan kohdistui vasta syksyllä 1989. Paikalliset pikkupojat olivat edellisenä kesänä alueella leikkiessään sattumalta löytäneet rakassa olevasta kuopasta kaksi pronssista rannerengasta, jotka ovat ensimmäiset rautakautiset esinelöydöt Raahan seudulta.¹¹ Toinen rannerenkaista on pyöreähköä varrasta, halkaisijaltaan 68 mm, sen päät ovat limitysten 25 mm:n matkalta. Pienempi rannerengas on poikkileikkaukseltaan litteähkö, halkaisijaltaan 55 mm ja avonainen päistään 5 mm:n matkalta (ks. löytöluettelo, löydöt 1-2 ja kuva 9). Renkaat olivat löytyneet poikien rakentaessa "majaa" nyt tutkittujen hautausten liepeillä. Pienemmän rannerenkaan sisällä olisi poikien kertoman mukaan ollut pitkänomainen luu, mahdollisesti ranneluu, joka oli myöhemmin kadonnut ennen kuin tieto löydöstä tuli Raahan museoon myöhemmin syystalvella.

Muinaisjäännösalueen lähiympäristö on ollut erityisesti viime aikoina suhteellisen voimaperäisen maankäytön kohteena. Muutamien metrien etäisyydellä röykkiöiden eteläpuolella on syksyllä 1989 tehty vesijohtokaivanto, joka leikkaa luode-kaakkosuunnassa lähes koko harjun pohjoisreunan. Muutamien kymmenien metrien päässä etelässä on vanha soranottokuoppa ja tämän kaakkopuolella n. 150 metrin päässä muinaisjäänteistä 1989 rakennettu ravirata (kartta 2,4). Nämä toimenpiteet eivät ole suoranaisesti aiheuttaneet vahinkoa röykkiöalueen muinaisjäänteille, mutta on mahdollista, että maankäyttö on hävittänyt joitakin kohteisiin liittyviä jäänteitä. Myös kuopan kohtaa, josta rannerenkaat olivat löytyneet oli pengottu jo ennen paikallisten poikien leikkejä.

Edellisten seikkojen sekä ennen kaikkea lupaavien rannerengaslöytöjen johdosta paikalla ryhdyttiin suorittamaan tutkimusta niin pian kuin se tuli mahdolliseksi. Keväällä 1990 kankaalla tehtiin alustavaa kartoitusta ja dokumentointia Oulun yliopiston historian laitoksen arkeologian opintoihin liittyvän inventointikurssin yhteydessä. Arkeologiset kaivaustutkimukset suoritettiin 13.8.-31.8.90 ja kankaan tutkimattomat röykkiöt kartoitettiin myöhemmin syksyllä.

Kaivauksia varten alueelle vedettiin kankaan poikki menevä koillis-lounaissuuntainen koordinaatistolinja, joka on kohtisuorassa etelässä olevaan rajalinjaan nähden. Kiintopisteenä käytettiin muinaisjäänteiden läheisyydessä 20,26

¹⁰ Läheisen talon isäntä Osmo Tamminen muistaa nähneensä useita vuosikymmeniä sitten Tervakangaan luoteisrinteessä puolenkymmentä samansuutaista kivijataa, joiden hän arvelee olleen muinaisia venevalkamia; nämä olisivat tuhoutuneet tie- ja metsätöiden yhteydessä.

¹¹ Ks. Forss, *Raahan tienoon historia* I, s. 95-97.

m y.m.p. olevaa isoa maakiveä; korkeus perustuu Raahen kaupungin mittaustoimiston tähän tarkoitukseen suorittamaan mittaukseen kesällä 1990.

Koska Tervakankaan kivirakenteita oli osittain pengottu ja hajoitettu, oli tutkimus osittain pelastuskaivausluonteinen. Kaivaus suoritettiin yhteistyössä Raahen museon ja Oulun yliopiston historian laitoksen kanssa. Tutkimuksiin saatiin avustusta museovirastolta ja Raahen kaupungilta. Kaivauksen työvoimana oli 5-7 henkeä, koostuen Raahen museon ja historian laitoksen henkilökunnasta, minkä lisäksi mukana oli myös osan aikaa yksi harrastelija-arkeologi sekä arkeologian opiskelijoita. Tutkimukset suoritettiin museonjohtaja Aulis Forssin johdolla.

Kaivauslöytöjen ja dokumentaation jälkityöt on suoritettu Oulun yliopiston historian laitoksella.¹²

TUTKIMUSALUEET

Alue 1

Alueella oli kaivausten alussa havaittavissa luode-kaakkosuuntainen n. 2x1,5 m:n kokoinen kuoppa rakassa (*kuva 2*). Lähes kaikkia päällimmäisiä kiviä kuopassa ja sen reunamilla oli liikuteltu, tämä voitiin todeta mm. siitä, että kivet lepäsivät irtonaisina pintakasvillisuuden päällä, jota kasvoi lähinnä kuopan pohjalla. Molemmat rannerenkaat olivat poikien kertoman mukaan löytyneet kuopan alueelta; toinen kuopan keskivaiheilta ja toinen läheltä kuopan itäreunamaa. Ennen kaivauksia kuopasta on otettu talteen myös palanutta luuta, jota oli runsaasti näkyvillä vielä kaivausten alkuvaiheessa. Kaikki muut löydöt tulivat esiin kaivausten aikana.

Rakassa ei ollut ennen kivien poistamista havaittavissa selviä rakenteita. Alueen pohjois-itäsiivu todettiin pian luontaiseksi rakkakiveykseksi, näiltä alueilta kiveystä poistettiin n. 20-30 cm. Kun kohteen aiemmassa penkomisessa liikkuneet kivet oli poistettu erottui kuopan pohjois-koillispuolella n. 20-40 cm halkaisijoiltaan olevia kiviä kumpumaisena muodostelmana n. 1x0,8 m laajalle alueelle (*kartta 5, kuva 3*). Tästä tuli löytöinä keramiikkaa, 76 mm pitkä rautaveitsi(?), 23,5 mm halkaisijaltaan oleva pronssisormus, 30 mm pitkä rautasoljen(?) kappale ja maitohammas, josta vain kiilleosa oli säilynyt ja niukasti luuta (*löydöt 3-5,9,27*). Ilmeisesti kuopan

¹² Kaikki esineet on konservoitu laitoksen arkeologian laboratoriossa, jossa työn ovat suorittaneet laboratorioteknikko Karl Sandman ja amanuenssi Maija Derestorp. Kartta-aineiston on piirtänyt puhtaaksi kartanpiirtäjä Irene Ryyppö. Luuta ei ole vielä analysoitu, joten niistä ei ole vielä käytettävissä tarkempaa tietoa. Oulun yliopiston geologian laitoksen tutkija Sheila Hicks on ottanut siitepölynäytteen läheisestä suosta.

itälaidalta poikien löytämä isompi rannerengas on kuulunut tähän rakenteeseen, jossa on ilmeisesti kyse ruumishautauksesta. Erityisesti maitohampaan palamattomuus viittaa ruumishautakseen (*kartta 6*).

Hautaus oli tehty n. 30 cm paksun kivikerran alle ja kohdassa esiintyi selvästi tummempaa hienojakoisempaa maata kuin muualla rakassa. Kiviä näytti asetellun melko tasaiseksi petiksi, jolle vainaja on asetettu. Ruumishautauksen pohjoispää päättyi suureen maakiveen, jonka edessä olevien kivien lomasta löytyi lähes kaikki tutkimuksissa talteen saatu asbestikeramiikka (*kuva 4*).

Esinelöydöt keskittyivät 30x30 cm:n laajuuselle alueelle ja samaan löytötasoon, joka vastaa jokseenkin hyvin alueen luontaista maanpintaa. Keramiikkaa esiintyi laajalla alueella (*A132,2-132,4/B73,6-73,9. Kartta 6*). Sitä löytyi asbestikivimurskasekotteista sekä kivimurska-kiillesekotteista, yhteensä 205,2 g. Asbestisekotteisessa keramiikassa on kysymys pienehköstä, yläreunastaan vähintään 12 cm ja pohjahalkaisijaltaan n. 9 cm olevasta tasapohjaisesta astiasta ja korkeutta astialla on arviolta ainakin n. 12 cm. Asbestiton keramiikka ei kaikki ole välttämättä peräisin samasta astiasta, sillä reunapalojen vahvuudessa on huomattavia eroja. Osa paloista on peräisin tasapohjaisesta astiasta, jonka koko on asbestisekotteista astiaa pienempi: se on yläreunastaan n. 8-10 cm leveä ja pohjan halkaisijaltaan n. 4-6 cm ja korkeudeltaan astia lieenee n. 5-6 cm.

Asbestisekotteinen keramiikka liittyy ehkä nimenomaan ruumishautakseen, koska sitä ei esiintynyt poltetun luun löytöalueella. Lähes kaikki asbestiton keramiikkaa löytyi joitakin muruja lukuunottamatta polttohautauksen rakenteen pohjoisreunalta. Eri keramiikkalajit sijoittuivat siis melko selkeästi eri kohtiin.

Näyttää siltä, että ainakin osa keramiikasta olisi sijoitettu tarkoituksellisesti ruumishaudaksi tulkitun rakenteen pohjoispäähän. Osa keramiikkaa on ehkä voitu myöskin tarkoituksellisesti sirotella laajemmalle alueelle, mutta tarkempaa määrittelyä vaikeuttaa se, että kaikkia kyseisten astioiden paloja ei löydetty, mikä voi johtua ainakin osittain rakan kivien liikkumisen aikaan saamasta rapautumisesta. Kivien liikkumista on tapahtunut aikojen kuluessa lumen ja jään kulutustyönä, paikan tarkoituksellisen penkomisen sekä myös kaivausten aikana hautauksen päällä liikkumisen vuoksi. Kivien liikkumisen seurauksena osassa keramiikkaa oli havaittavissa tuoreita murtumapintoja, joihin ei löytynyt sopivia paloja. Tästä päätellen joitakin keramiikan paloja on päässyt varisemaan rakan raoista niin syvälle, että niitä ei löydetty. Keramiikkalöytöjä tuli korkeuksilta 18,85-19,25 m y.m.p.. Kiveystä poistettiin vielä senkin jälkeen, kun luontainen rakka oli saavutettu, jotta kaikki mahdollinen keramiikka saataisiin talteen.

Maitohampaan löytyminen kivikummun alta viittaa siihen, että tähän olisi haudattu nuori, vielä lapsen iässä olevaan henkilö. Pronssisormuksen koko

puolestaan tuntuisi viittaavan aikuiseen, ehkä lähinnä mieshenkilöön. Kummun koko saattaa olla liian pieni edellyttääkseen kahden henkilön hautausta ja ehkä on luontevampaa päätellä, että koko esineistö kuuluisi yhdelle vielä lapsi-ikäiselle vainajalle.

Toinen hieman suurempien kivien n. 2x1,2 m:n kokoinen kumpumainen keskittymä sijaitsi välittömästi kuopan luoteispuolella, viistosti ruumishautaukseen nähden (*kartta 5, kuva 3*). Tältä alueelta löytyi jonkin verran palanutta luuta (3,6 g), mutta pääasiallisesti luulöydöt keskittyivät kuopan alueelle, etenkin sen pohjoispäättyyn. Ilmeisesti osa kummun rakennekivistä oli valunut penkomisen ja luontaisen vyörymisen seurauksena kuoppaan ja niiden mukana myös suuri osa polttohautauksen luusta. Kuopan keskivaiheilta aiemmin löydetyn pienemmän rannerenkaan liittyminen polttohautaukseen on mahdollista.

Luun ja kivien sijoittumisesta päätellen luut on ensin siroteltu rakkaan ja päälle on kasattu kiviä. Rakenne on kuitenkin kohteen penkomisen ja muista syistä aiheutuneen kivien liikkumisen seurauksena osaksi tuhoutunut. Kivien liikkuminen on aiheuttanut luun varisemista kivien raoista hyvin syvälle, mutta oletettavasti lähes kaikki säilynyt luu kuitenkin saatiin talteen, sillä alimmilla kaivaustasoilla löytömäärät olivat pieniä. Luuta esiintyi korkeuksilla 18.58-19,28 m y.m.p. siten, että ylimmät luulöydöt tulivat esiin rakan luontaisessa tasossa (*kartta 7*); alemmilla korkeuksilta löytynyt luu on nähtävästi ylempää varissutta. Aivan pohjatasossa sitä ei tavattu kuin hyvin pieniä määriä. Rakenteen kohdalta poistettiin kiviä niin syvälle, että voitiin varmuudella todeta luontainen rakka (*kuva 5*).

Alue 1:n eteläreunalta kohdasta A129.9/B72,3/Z19,23 m y.m.p. löytyi varsin hyvin säilynyt, palamaton pienikokoinen eläimen reisiluu (*kartta 6*). Oulun yliopiston eläinmuseon konservاتورin, Heikki Kangasperkon arvion mukaan löytö on n. viikon ikäisenä kuolleen poron tai peuran (*Rangifer Tarandus*) vasan reisiluu. Se löytyi pitkänomaisesta n. 2x0,7 m:n kokoisesta luodekaakkosuuntaisesta rakenteesta heti polttohautauksen eteläpuolelta. Rakenteen suhde polttohautaukseen jäi epäselväksi; se voi liittyä myös Alue 1:n lounaispuolella olevaan tutkimattomaan rakenteeseen (*kartta 3*).

Luu löytyi n. 20 cm paksun kivikerran alta ja oli löydettyäessä tiukasti kivien ja vähäisen maa-aineksen välissä. Luun sijainnista päätellen se ei ole joutunut rakkaan sattumalta, vaan se on tarkoituksellisesti paikalleen asetettu. Peuran luun löytökohdan tuntumassa esiintyi hiiltä (Z n. 19,26 m y.m.p.), joka oli osaksi palamatonta. Kyse on epäilemättä modernista hiilestä ja se tuskin liittyy mitenkään alueen esihistoriallisiin löytöihin ja muinaisjäännöksiin.

Edellä mainittujen löytöjen lisäksi Alue 1:ltä löydettiin lievästi kourumainen pieni hiekkakiveä oleva hioin (A132,95/B74,05) sekä kvartsiesine (A134,6/B72,6), joka

voi olla jonkinlainen kaavin (*kartta 6, ks. löytöluettelo, löydöt 6,8*). Hioin löytyi aivan ruumishautauksen koillisreunalta, mutta suhteellisesti alemmasta tasosta kuin esineet ja keramiikka. Kvartsi löytyi n. 2-3 m itään hautauksista. Esinetyypin ja löytökohdan perusteella ainakaan kvartsiesinettä ei voi tulkita suoranaisesti hautaukseen kuuluvaksi, mutta molemmat esineet liittyvät kuitenkin alueella harjoitettuun esihistorialliseen aktiviteettiin. Alueelta löydettiin myös jonkin verran hiiltä, mutta se lienee sekundääristä. Moderneina löytöinä rakan pintakerroksesta löytyi suksisauvan somman osia.

Mainittakoon, että alue 1 ja sen ympäristö haravoitiin metallinilmaisimella, mutta sen avulla ei kuitenkaan löydetty esineitä eikä laitteen antamien kaikujen kohdilta löydetty mitään.

Alue 2

Koekaivanto sijaitsee n. 30 m alue 1:stä lounaaseen. Kohta poikkesi ympäröivästä maastosta tasaisuutensa vuoksi. Aluetta tutkimalla oli tarkoitus selvittää löytyykö kohdasta mitään asuinpaikkaan viittaavaa (*kartta 2,4*).

Maata poistettiin n. 10-20 cm 6X4 m² kokoiselta alueelta. Ensin turve poistettiin alueelta A94-100/B80-82. Turvekerroksen poistamisen jälkeen tuli alueen keskivaiheilla esiin n. 0,5-1 m leveä ja n. 10-20 cm korkea kumpare, se jatkui luoteeseen ja kaakkoon paljastetun alueen ulkopuolellekin (*kartta 8*). Siinä esiintyi sekoittunutta kivennäismaata ja kiviä, huuhtoutunutta maata oli vain paikka paikoin parin sentin vahvuudelta. Kohdassa ei ollut likamaata tai hiiltä. Edellisistä seikoista päätellen kysymyksessä on tuulen kaataman puun aiheuttama ilmiö.

Alueen luoteisnurkasta kohdasta A94,15/B80,45 löytyi hiottu, ilmeisesti punertavaa graniittia oleva kivi, halkaisijaltaan n. 70 mm. Se löytyi heti huuhtoutumiskerroksesta (*kuva 6, ks. löytöluettelo, löytö 7 ja kuva 10*). Tällaiset ns. kuutio- eli jauhinkivet ovat Kivikosken mukaan erityisen yleisiä keskisen rautakauden löydöissä ja ne on tulkittu viljan ja kasvien jauhamisessa käytetyiksi työvälineiksi.¹³ Muualla paljastetulla alueella esiintyi runsaasti vaihtelevan kokoisia kiviä, mutta ilman havaittavaa järjestystä. Koko alueella oli kumpareita lukuunottamatta sekoittumattomilta vaikuttavat kerrostumat, joissa ei havaittu

¹³ Tällainen on löytynyt mm. Kokemäen Köönikanmäeltä hautakummusta 9 (KM 3988;19). Ks. E.Kivikoski, *Die Eisenzeit Finnlands* (Helsinki 1973), s. 39 ja 127 sekä kuvia 190 ja 991. Samanlainen kuutiokivi on myös Hattulan Retulansaaren "uhriröykkiöstä". Tästä röykkiöstä oli löytynyt myös mm. riista- ja kotieläinten luita ja keramiikkaa. Röykkiö ja siihen ehkä liittyvä asuinpaikka on ajoitettu röykkiöstä löytyneen keihäänkärjen perusteella ajalle noin 600-650 j.Kr. Ks. J. Sarkamo, Retulansaaren "uhriröykkiö", *Suomen historia I* (Espoo 1984), s. 306.

merkkejä ihmisen toiminnasta. Likamaata ei todettu, vain jonkin verran metsäpaloista syntynyttä hiiltä.

Aluetta jatkettiin vielä 2x6 m² luoteeseen. Täällä ilmeni olevan samanlaiset häiriintymättömiltä vaikuttavat kerrostumat kuin aikaisemmin avatulla alueella: turvekerroksen alta paljastui n. 5-10 cm paksu huuhtoutumiskerros, jonka alla oli karkea ruskea hiekka. Kiviä oli kuitenkin vähemmän kuin ensin paljastetussa kohdassa. Myös täällä esiintyi metsäpaloissa syntynyttä hiiltä (*kuva 7*).

Alueen koekaivaus ei tuonut esiin varmoja stratigrafisia näyttöjä paikalla harjoitetusta ihmisen toiminnasta. Alueen tasaisuus ja "kuutiokiven" löytyminen viittaavat kuitenkin siihen, että siinä olisi ollut hautausten aikaista toimintaa, joten kaivausten loppuvaiheessa katsottiin tarpeelliseksi jatkaa alueen ja sen lähiympäristön tutkimista. Kohde peitettiin muovilla ja tämän päälle asetettiin hiekkaa, turpeita ja kiviä.

Alue 3

2x2 m² kokoinen koekaivanto avattiin n. 25 m Alue 1:stä itään ja kaakkoon viettävään rinteeseen (*kartta 2*). Turvekerroksen alla oli puhtaalle moreenimaalle tyypillinen n. 5 cm paksu huuhtoutumiskerros ja tämän alla ruskea karkea hiekka. Maa-aineksen seassa esiintyi runsaasti n. 10 cm halkaisijoiltaan ja tätä pienempiä olevia kiviä (*kuva 8*).

Koekaivanto ei siis osoittanut, että alueella olisi harjoitettu pitempiä aikaista toimintaa. Alue 3:n ympäristössä on kuitenkin laajalti asumiseen sopivaa kenttää. Siten on ehkä tarpeen tehdä jatkossa muutamia koekaivantoja tälle kankaan alueelle.

Alue 4

Kankaan eteläisempi n. 30 pitkä ja enimmillään n. 15 m leveä rakka sijaitsee n. 50 m luoteeseen alue 1:stä (*kartta 2*). Rakan kiveys on huomattavasti kookkaampaa kuin pohjoisemmassa rakassa. Rakan keskivaiheilla, lähempänä sen eteläreunaa havaittiin rakassa kohta, jossa sen rakenne vaikutti tasaisemmalta ja säännöllisemmältä kuin muualla; kohdassa oli myös runsaammin pieniä kiviä kuin muualla rakassa. Kohdasta poistettiin miehennostannaiset kivet ja muodostunut isojen kivien välinen tila puhdistettiin. Kohteesta ei löytynyt muuta kuin modernin, kirkasta lasia olevan pienen pullon sirpaleita.

Tuloksen perusteella ei voida varmuudella sanoa, onko tämä heikosti rakenteelliselta ladokselta vaikuttava kohde esihistoriallinen. Jos näin on, niin silloin on kyse muinaisjännöstyypistä, jota ei ole aikaisemmin huomioitu.¹⁴ Toisaalta liikutetuilta vaikuttaneet kivet ja lasipullo voisivat liittyä myöskin johonkin suhteellisen myöhäiseen tapahtumaan, esimerkiksi siten, että niillä olisi yhteys edellä mainittuun tarinaan Tervakankaan raha-aarteesta.

JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

Vuoden 1990 kaivausten perusteella voidaan todeta, että Tervakankaan nyt tutkittuun, varsin pahoin tuhoutuneeseen kohteeseen on tehty ainakin kaksi rautakautista hautausta, ruumis- ja polttohautaus. Pohjois-eteläsuuntaisessa ruumishautauksessa on maitohampaasta päätellen kyse nuoren henkilön haudasta, vaikkakin sormus voisi viitata pikemminkin aikuiseen henkilöön. Polttohautauksessa on haudattu ainakin yksi henkilö. Luu löytyi keskimääräisesti hieman alempaa kuin ruumishautauksen esineet ja keramiikka ja sen perusteella, että aivan pieni määrä luuta oli myös ruumishautausrakenteen alla, voisi polttohautaus periaatteessa olla vanhempi.

Osassa kankaan tutkimattomista röykkiöistä on samoja piirteitä kuin nyt tutkituissa hautausten rakenteissa, mutta eräissä niistä voidaan nähdä päältä katsoen rakenteellisia piirteitä, jotka muistuttavat esimerkiksi Oulun Kaakkurissa 1987-88 tutkittuja röykkiöhautoja. Näin ollen voidaan Tervakankaan kohteesta puhua melkoisella todennäköisyydellä kalmistona. Varmoja merkkejä asuinpaikasta ei todettu, vaikkakin alue 2:n kuutiokivilöytö viittaa tähän suuntaan. Myös hautauksien läheltä löytynyt kvartsiesine saattaa merkitä, että aluetta on käytetty muuhunkin tarkoitukseen kuin vain hautaukseen. Lisäksi paikan topografiset piirteet puoltavat asuinpaikkaoletusta.

Kaivaustuloksia voi luonnehtia lupaaviksi ja alueen tutkimista pyritään jatkamaan syyskesällä 1991. Tällöin pyritään selvittämään lisää kankaalla olevien röykkiöiden luonnetta sekä tutkimaan kysymystä onko Tervakankaalla kalmiston ohella myös rautakautinen asuinpaikka. Tässä vaiheessa paikka voidaan ajoittaa maannousuteorian nojalla ajalle n. 200-600 j.Kr., jona aikana se on sijainnut rantaan nähden suotuisalla paikalla. Alustavan tutkimisen perusteella esineet näyttäisivät viittaavan ensisijaisesti nuoremmalle roomalaiselle rautakaudelle, ajalle noin 200-400 j.Kr. Isommalle rannerenkaalle sekä sormukselle on löydettävissä

¹⁴ Samantapaisia isokokoisissa rakassa olevia, ehkä hieman enemmän rakenteellisilta vaikuttavia kohteita on myös läheisellä Takalonkankaalla, museoviraston muinaisjäänöskohteessa 7.

tyypiltään selvähköt vastineet Oulun Kaakkurin esineistöstä, joka on alustavasti ajoitettu ajalle 150-500 j.Kr.¹⁵ Christian Carpelan on tunnistanut Tervakankaan asbestisekotteisen keramiikan ns. Kjelmøyen keramiikaksi, jota on löytynyt Suomessa Vöyristä, mutta myös Nimisjärveltä.¹⁶ Tämän keramiikan hän sijoittaa varhaismetallikaudelle (1250 e.Kr.-300 jKr.).¹⁷ Asbestittomalle keramiikalle läheisimmät vastineet ovat Carpelanin mukaan Morbyn tyyppisessä niinikään varhaismetallikautisessa keramiikassa, jota on löytynyt mm. Lestijärven Anttilan pronssikautiselta asuinpaikalta.¹⁸ Maannousuteorian pohjalta Tervakankaan keramiikan täytyy sijoittua aivan varhaismetallikauden loppupuolelle ja löytöyhteydestä päätellen Tervakankaalla asbestisekotteinen ja asbestiton keramiikka ovat jokseenkin samanaikaisia.

¹⁵ Tällä hetkellä esillä olevassa näyttelyssä Pohjois-Pohjanmaan museossa Oulussa.

¹⁶ Suullinen tiedonanto 17.1.1991.

¹⁷ Chr. Carpelan, "Om asbestkeramikens historia i Fennoskandien", *Finskt Museum* 1978, s. 9-11, 15-18.

¹⁸ Ks. Carpelan, s. 9-11, 15-18.

ARKISTOTIEDOT

RAAHE, SALOINEN, PIEHINKI, TERVAKANGAS [17]
Röykkiökohteen tutkimus 13.8.-31.8.1990

- Kunta: Raahе
- Kylä: Piehinki
- Tila: 9:65
- Omistaja: Raahen kaupunki
- Peruskartta (1:20000): 2441 07 Ketunperä
- Koordinaatit: X = 7168 60, Y = 3377 58, Z = 17,5-20
- Kiintopiste: Maakivi: X(24°)= 7166 205, Y = 521 265; Z = 20,26
- Arkistoaineisto: Paula Purhonen, *Raportti muinaisjaannoksen inventoinnista*. 21.1.1976. Museovirasto, topografinen arkisto
- Kirjallisuus: A. Forss, "Raahen, Saloisten, Pattijoen ja Vihannin esihistoria", *Raahen tienoon historia I* (Jyväskylä 1990), s. 95-97; S. Ingman, *Salon kihlakunnan muinaistieteellinen kertomus* (käsikirjoitus 1888, kopio Oulun yliopiston historian laitoksella); E. Lowenmark, *Salon kihlakunnan kertomus erittäin muinaismuistojensa suhteen* (käsikirjoitus 1881, kopio Oulun yliopiston historian laitoksella)
- Löydöt: KM 26060: 1-30
- Dokumentaatio: Mustavalkokuvia 35 kpl., diakuvia 96 kpl. ja varivalokuvia 34 kpl., karttapiirroksia 10 kpl.

LÖYTÖLUETTELO

1. Rannerengas, pronssia. Suurin paksuus 4 mm, lev. 4-5 mm, läpileikkaus 68 mm, 28.8 g. Epäkeskon ovaalin muotoinen ja päihinsä lievästi kapeneva. Poikkileikkaus pyöreähkö, jossa segmenttileikkaus sisäpuolella puuttuu. Päät limittäin 25 mm. Koristelematon. Konservoitu pronssipintaiseksi. Löydetty ennen kaivauksia. Alue 1, löytöpaikka n. A131.6-132/B72.60-73.20.
2. Rannerengas, pronssia. Suurin paksuus 2 mm, lev. 3-6,5 mm, läpileikkaus 55 mm, 6,0 g. Epäkeskon pyöreä. Poikkileikkaus ovaalimainen, päistä litteä. Avonainen n. 5 mm. Toinen pää levenee. Koristelematon. Konservoitu, jalopatina näkyvissä. Löydetty ennen kaivauksia. Alue 1, löytöpaikka n. A130.8-131.2/B72.6-73.2.
3. Sormus, pronssia. Suurin paksuus 2 mm, lev. 4 mm, läpileikkaus 23,5 mm, 3,0 g. Tasaleveä. Poikkileikkaus kupera. Murtumapintapäässä on lyötyjä uria yhden, kahden ja kolmen ryppäissä. Murtumakohdassa näkyy osittain vielä yksi ura. Päät limittäin 8 mm. Konservoitu. Alue 1, A132,2/73,85/Z19,2 m y.m.p.
4. Veitsi (?), rautaa. Suurin pit. 76 mm, ruodon pit. n. 28 mm ja suurin paksuus n. 3,5 mm, terän suurin lev. n. 16 mm, 10,1 g. Ruodon poikkileikkaus lähinnä suorakulmainen. Kauttaaltaan syöpynyt ja lohkeillut pahoin. Konservoitu. Alue 1, A132.4/B73.8/Z 19,27 m y.m.p.
5. Soljen osa (?), rautaa. Suurin pituus 30 mm ja paksuus n. 5 mm, 1,6 g. Poikkileikkaus paksummasta päästä kolmiomainen. Syöpynyt ja lohkeillut. Konservoitu. Alue 1, A132.4/B73.9/Z19.07 m y.m.p..
6. Hioin, tummaa hiekkakiveä. Suurin pit. 91 mm, lev. alaosasta 43 mm, keskeltä 36 mm ja päästä 23 mm, paksuus 19 mm, 119,3 g. Poikkileikkaus suorakaiteen muotoinen. Keskikohta molemmilta puolilta kourumainen. Alue 1, A132.95/B74.05/Z 18.83 m y.m.p.
7. Kuutiokivi (jauhinkivi ?), punertavaa graniittia. Kork. 46-69 mm, lev. 63-70 mm suurin paksuus 54 mm, 448,1 g. Poikkileikkaus pyöreäkulmainen suunnikas. Neljä hiottua sivua. Päät ovat epätasaiset. Alue 2, A94,15/B80,45/Z n. 19,50 m y.m.p.
8. Kvartsiesine. Suurin pituus 44 mm, lev. 32 mm ja suurin paksuus 12 mm, 29,5 g. Toisella puolella yksi iso lohkopinta. Ruskeita palojälkiä pinnassa. Alue 1, A134.6/B72.6/Z 18,72 m y.m.p.

9. Maitohammas. Noin 10 x 10 mm, 0,35 g. Vain kiilleosa säilynyt. Alue 1, A132,3/B73,6/Z 19,23 m y.m.p.

10. Peuran vasan reisiluu. Pit. 104 mm, 6,4 g. Palamaton (?). Alue 1, A129,9/B72,3/Z 19,23 m y.m.p.

11. Keramiikkaa . Alue 1, A132,5/B74,2/Z19,16 m y.m.p.

1(2).¹⁹ Seinämäpala. Kork. 92 mm, lev. 75 mm (korkeudesta ja leveydestä ilmoitetaan aina suurin arvo), paksuus 2-4,4 mm, 22,9 g . Asbesti- ja kivimurskasekotteista. Asbestia runsaasti.

Suurimmat kiven murut n. 4 x 4 mm. Väri ruskeanharmahtava, paikoittain punertavaa (kaikki keramiikan palat ovat väritään tummuusasteeltaan vaihtelevan ruskeita tai ruskeanharmahtavia ellei toisin mainita. Murusia ei ole otettu huomioon). Toisen palan sisäpinnalla on ilmeisesti ruoan jäännöksiä.

2(2). Seinämäpala. Kork. 69 mm, lev. 51 mm, paksuus 3,1-4 mm, 10,4 g. Asbesti- ja kivimurskasekotteista. Ulkopinta sileä.

3. Pohjapala. Kork. 36 mm, lev. 25 mm, paksuus 3,5-4,2 mm, 3,2 g. Asbesti- ja kivimurskasekotteista.

4. Pohjapala. Kork. 40 mm, lev. 31 mm, paksuus 2,2-2,8 mm, 3,7 g. Asbesti- ja kivimurskasekotteista.

5. Seinämäpala. Kork. 49 mm, lev. 38 mm, paksuus 1,9-3,5 mm, 3,8 g. Asbesti- ja kivimurskasekotteista. Isoimmat kiven murut n. 5 x 3 mm.

6. Seinämäpala. Kork. 23 mm, lev. 25 mm, paksuus 1,3-2,3 mm, 1,2 g. Asbesti- ja kivimurskasekotteista.

7(2). Seinämäpala. Kork. 25 mm, lev. 49 mm, paksuus 2-3 mm, 3,2 g. Asbesti- ja kivimurskasekotteista.

8. Seinämäpala. Kork. 25 mm, lev. 16 mm, paksuus 4,4 mm, 1,3 g. Asbesti- ja kivimurskasekotteista.

9(2). Seinämäpala. Kork. 36 mm, lev. 29 mm, paksuus 4,3 mm, 3,2 g. Asbesti- ja kivimurskasekotteista.

10. Seinämäpala. Kork. 22 mm, lev. 23 mm, paksuus 1,5-4,1 mm, 1,5 g. Asbesti- ja kivimurskasekotteista. Sisäpinnassa punertavia kohtia.

11. Seinämäpala. Kork. 34 mm, lev. 30 mm, paksuus 4,4 mm, 4,2 g. Asbesti- ja kivimurskasekotteista.

12. Murusia, 0,8 g.

12. Keramiikkaa . Alue 1, A131,9/B74,4/Z19,15 m y.m.p.

1. Reunapala. Kork. 12 mm, lev. 21 mm, paksuus reunasta 6,8 mm, 2,2 g. Kiille- ja kivimurskasekotteista. Sisäpinnalla oli ilmeisesti ruoan jäänteitä.

¹⁹ Sulkeissa oleva numero ilmoittaa kuinka monesta palasesta pala on liimattu yhteen.

- 2.Reunapala. Kork. 32 mm, lev. 16 mm, paksuus reunasta 6,2 mm ja seinämästä 2,5-3,4 mm, 2,7 g. Kiille- ja kivimurskasekorteista. Suurimmat kiven murut n. 0,8 x 0,4 mm. Väri harmaa.
- 3(2). Reunapala. Kork. 32 mm, lev. 31 mm, paksuus reunasta 4,4 mm ja seinämästä 2,9-3,8 mm, 5,4 g. Kiille- ja kivimurskasekotteista. Suurimmat kiven murut n. 0,6 x 0,4 mm. Väri harmaa.
- Liimattu yhteen palan 16.1. kanssa.
4. Pohjapala. Kork. 24 mm, lev. 25 mm, paksuus 2,1-5,1 mm, 2,7 g. Sekotteena vähän kivimurskaa. Sisäpinnalla on kaksi palan poikki kulkevaa n. 0,1 mm leveää uraa, joista toinen näkyy heikommin. Saven pinnassa selviä punertavia kohtia.
5. Pohjapala. Kork. 18 mm, lev. 23 mm, paksuus 3,4-5 mm, 1,7 g. Kiille- ja kivimurskasekotteista. Savessa joitakin punertavia kohtia.
6. Pohjapala (?). Kork. 17 mm, lev. 17 mm, paksuus 2,7-3,7 mm, 1,2 g. Kiille- ja kivimurskasekotteista. Suurimmat kiven murut n. 0,7 x 0,3 mm. Lähes koko pinta punertava.
7. Seinämäpala. Kork. 23 mm, lev. 26 mm, paksuus 2,7-6,1 mm, 3,3 g. Kiille- ja kivimurskasekotteista. Suurimmat kiven murut n. 0,5 x 0,25 mm.
8. Murusia, 5 kpl. 3,4 g. Kaikki yhtä lukuunottamatta ovat kiille- ja kivimurskasekotteisia
- 13.Keramiikkaa. Alue 1, A132.75/B74.1/Z19,25 m y.m.p.
1. Pohjapala. Kork. 25 mm, lev. 37 mm, paksuus 2,4-5,0 mm, 2,6 g. Asbesti- ja kivimurskasekotteista. Suurimmat kiven murut n. 0,5 x 0,35 mm.
2. Pohjapala (?). Kork. 19 mm, lev. 39 mm, paksuus 4,7 mm, 2,9 g. Asbesti- ja kivimurskasekotteista. Pinnassa punertavia kohtia.
3. Pohjapala. Kork. 15 mm, lev. 21 mm, paksuus 2,3 mm, 0,7 g. Asbesti- ja kivimurskasekotteista.
4. Pohjapala (?). Kork. 23 mm, lev. 30 mm, paksuus 1,3-2,7 mm, 1,4 g. Asbesti- ja kivimurskasekotteista.
5. Seinämäpala. Kork. 54 mm, lev. 41 mm, paksuus 1,5-4,8 mm, 6,9 g. Asbesti- ja kivimurskasekotteista. Runsaasti asbestia.
6. Seinämäpala. Kork. 40 mm, lev. 29 mm, paksuus 1,3-2,8 mm, 2,5 g. Asbesti- ja kivimurskasekotteista. Väri harmahtava.
7. Seinämäpala. Kork. 42 mm, lev. 28 mm, paksuus 1,9-3,5 mm, 3,2 g. Asbesti- ja kivimurskasekotteista.
8. Seinämäpala. Kork. 36 mm, lev. 34 mm, paksuus 5,2 mm, 3,6 g. Asbesti- ja kivimurskasekotteista.
- 9(2). Seinämäpala. Kork. 44 mm, lev. 30 mm, paksuus 1,1-5,4 mm, 4,4 g. Asbesti - ja kivimurskasekotteista. Runsaasti asbestia. Liimattu yhteen palan 19.6. kanssa.
10. Seinämäpala (?). Kork. 17 mm, lev. 30 mm, paksuus 2,6-4,4 mm, 1,9 g. Asbesti- ja kivimurskasekotteista. Pinnassa punertavia kohtia.
- 11.Murusia. 12,2 g. Asbesti- ja kivimurska - tai kiille- ja kivimurskasekotteisia.
14. Keramiikkaa. Alue 1, A132.55/B74.4.

1. Reunapala. Kork. 17 mm, lev. 18 mm, paksuus 7,2-8,1 mm, 2,1 g. Kiille- ja kivimurskasekotteista.
2. Seinämäpala. Kork. 16 mm, lev. 27 mm, paksuus, 2,3-7,5 mm, 2,5 g. Kiille- ja kivimurskasekotteista.
15. Keramiikkaa. Alue 1 A131,8/B74,55/18.95 m y.m.p. Reunapala. Kork. 19 mm, lev. 19 mm, paksuus reunasta 6,6 mm ja seinämästä 4,1-5,1 mm, 2,4 g. Kivimurskasekotteinen, seassa hieman kiillettä. Väri harmaa.
16. Keramiikkaa. Alue 1, A131.6/74.8/Z19.19 m y.m.p.
 - 1(2). Seinämäpala. Liimattu yhteen palan 12.3. kanssa.
2. Muru. 1,1g .Kiille- ja kivimurskasekotteista.
17. Keramiikkaa. Alue 1, A132.7/B74.3/Z18.85. m y.m.p.
 1. Seinämäpala. Kork. 25 mm, lev. 20, paksuus 3-3,9 mm, 1,5 g. Asbesti- ja kivimurskasekotteista.
 2. Murusia, 3 kpl. 1,4 g. Asbesti- ja kivimurskasekotteista.
18. Keramiikkaa. Alue 1, A132,5/B74,3/Z19,22 m y.m.p.
 - 1(2). Pohjapala (?). Kork. 50 mm, lev. 47 mm, paksuus 2,8-7,2 mm, 12,8 g. Asbesti- ja kivimurskasekotteista. Runsaasti asbestia.
 2. Murusia. 0,9 g.
19. Keramiikkaa. Alue 1, A132,85/B73,95/Z19,24 m y.m.p.
 - 1(4). Pohjapala. Kork. 60 mm, lev. 69 mm, paksuus 2,4-8,6 mm, 25,2 g. Asbesti- ja kivimurskasekotteista. Runsaasti asbestia.
 2. Pohjapala. Kork. 15 mm, lev. 23 mm, paksuus 4,3-5 mm, 1,5 g. Asbesti- ja kivimurskasekotteista.
 3. Pohjapala. Kork. 33 mm, lev. 28 mm, paksuus 1,8-7,6 mm, 4,4 g. Asbesti- ja kivimurskasekotteista.
 4. Pohjapala . Kork. 20 mm, lev. 33 mm, paksuus 2,5-5,1 mm, 2,4 g. Asbesti- ja kivimurskasekotteista.
 - 5(2). Seinämäpala. Kork. 26 mm, lev. 31 mm, paksuus 1,4-5,6 mm, 3 g. Asbesti- ja kivimurskasekotteista. 6(2). Seinämäpala. 14,9 g. Asbesti- ja kivimurskasekotteista. Runsaasti asbestia. Liimattu yhteen palan 13.9. kanssa.
 7. Murusia. 4,8 g.
20. Luuta, palanutta (kaikki luuainne oli palanutta eikä sitä seuraavissa erikseen mainita). Alue 1, A130,6-132/B72.2-73,4, 33,1 g.
21. Luuta. Alue 1, A130,6-132/B 72,2-73,4/Z18,58-18,62 m y.m.p., 188 g.
22. Luuta. Alue 1, A131.2-131.4/B73.2-73,3/Z18.86-18.97 m y.m.p, 126,3 g.
23. Luuta. Alue 1, A131-131,25/B72,7-73,1/Z18,93-19,07 m y.m.p., 59,8 g.
24. Luuta. Alue 1, A131,4/B73,5/Z19,28 m y.m.p., 2,4 g.
25. Luuta. Alue 1, A131,1-131,8/B73,55-73,8/Z19,02-19,11 m y.m.p., 1,5 g.

26. Luuta. Alue 1, A131,7/B73,6/Z18,88 m y.m.p., 16,3 g.
27. Luuta. Alue 1, A133/B73,55/Z19,14 m y.m.p., 1,75 g.
28. Luuta. Alue 1, irtolöytö, 1,6 g.
29. Hiiltä. Alue 1. 6,1 g. A130/B72-73,1,1 g, osa palamatonta.
A132.4/B71,7/Z 19,19 m y.m.p., 2 g
A130/B72/Z19,26 m y.m.p. . Suurimmaksi osaksi palamatonta, 1,8 g.
30. Luuta. Alue 1, A130/B72,2/Z19,26, 0,1 g.

LUETTELO KUVITUKSESTA

KARTAT

1. Haapajoki-Poikajoki alueen yleiskartta. Ote peruskartoista 1:20 000 2441 07 ja 2441 04.
2. Tervakankaan yleiskartta.
3. Röykkiöalueen yleiskartta
4. Tervakankaan harjun profiilikartta.
5. Alue 1: 1. taso
6. Alue 1: löytö- ja rakennekartta.
7. Alue 1: profiili Q-R ruumis- ja polttohautauksen kohdalta.
8. Alue 2: 1. taso.

KUVAT

1. Yleiskuva Tervakankaan laelta. Muinaisjäännösalue kuvattuna itä-kaakosta.
2. Alue 1: tuhottu kohta ennen kaivausta. Kuva lounaasta.
3. Alue 1: tuhottu kohta liikkuneiden kivien poiston jälkeen lounaasta kuvattuna.
4. Alue 1: ruumishautauksen hautaustaso suuntanuolen ja maakiven välissä, palaneen luun löytöalue puhdistettuna kuvan vasemmassa reunassa. Kuva lounaasta.
5. Alue 1: luontainen rakkakiveys kuopan ja hautarakenteiden kohdalta. Kuva lounaasta.
6. Alue 2: Kuutiokivi löytökohdallaan kuvan alareunassa.
7. Alue 2:n luontaista kiveystä, 2. taso. Kuvattu lounaasta.
8. Alue 3: 2. taso, puhdas maa. Kuvattu pohjoisesta.
- 9-11. Valikoima Tervakankaalta löydetystä esineistöstä.

BIBLIOGRAFIA

Carpelan, Christian, "Om asbestkeramikens historia i Fennoskandien", *Finskt Museum* 1978, s. 5-25.

Forss, Aulis, "Raahen, Saloisten, Pattijoen ja Vihannin esihistoria", *Raahen tienoon historia I* (Jyväskylä 1990), s. 55-119.

Huurre, Matti, *Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin esihistoria* (Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin historia 1). Kuusamo 1983.

Ingman, Santeri, *Salon kihlakunnan muinaistieteellinen kertomus* (käsikirjoitus 1888, kopio Oulun yliopiston historian laitoksella)

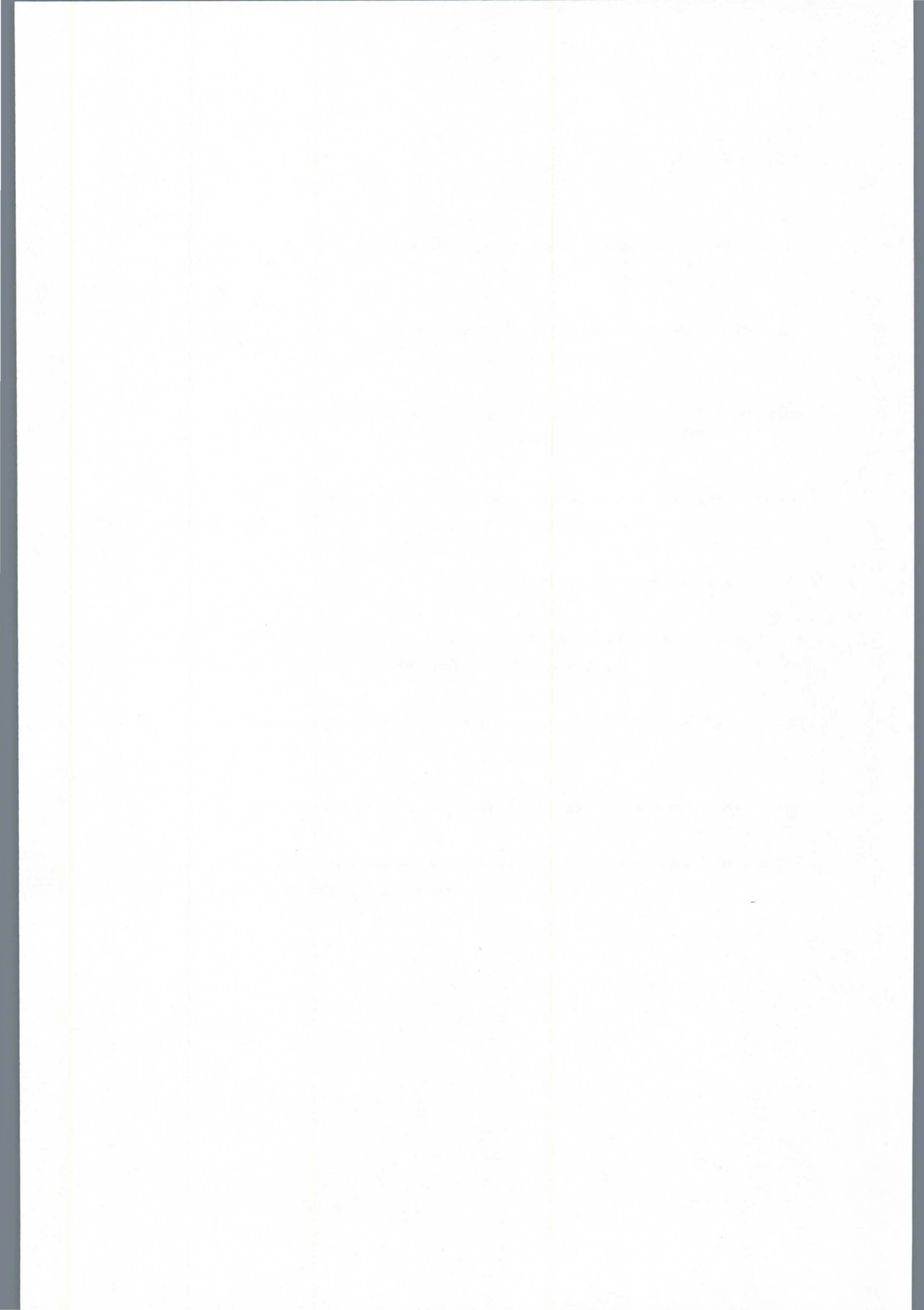
Kivikoski, Ella, *Die Eisenzeit Finnlands*. Helsinki 1973.

Löwenmark, Emil, *Salon kihlakunnan kertomus erittäin muinais-muistojensa suhteen* (käsikirjoitus 1881, kopio Oulun yliopiston historian laitoksella)

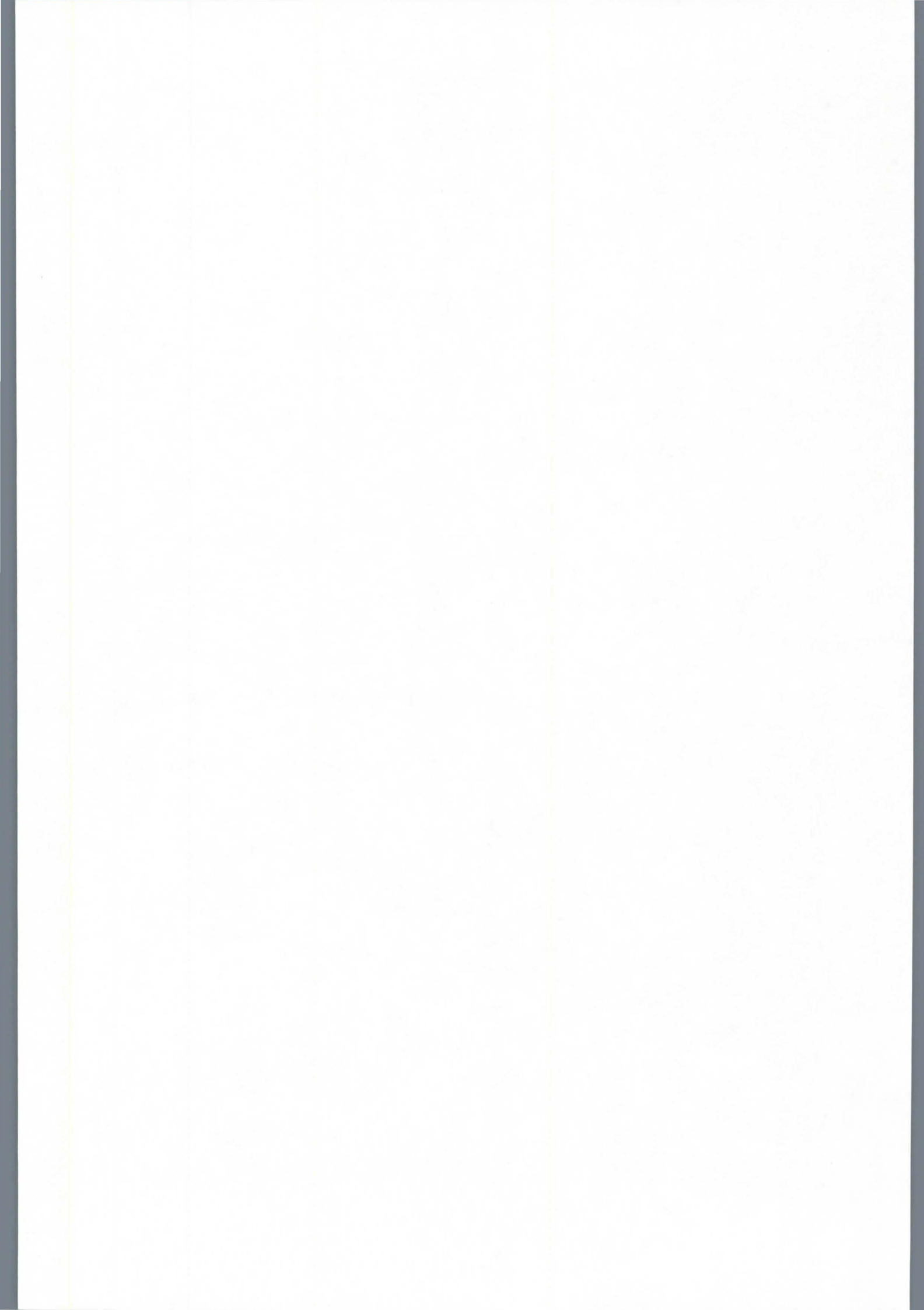
Purhonen, Paula, *Raportti muinaisjännöksen inventoinnista 21.1.1976*. Museovirasto, topografinen arkisto.

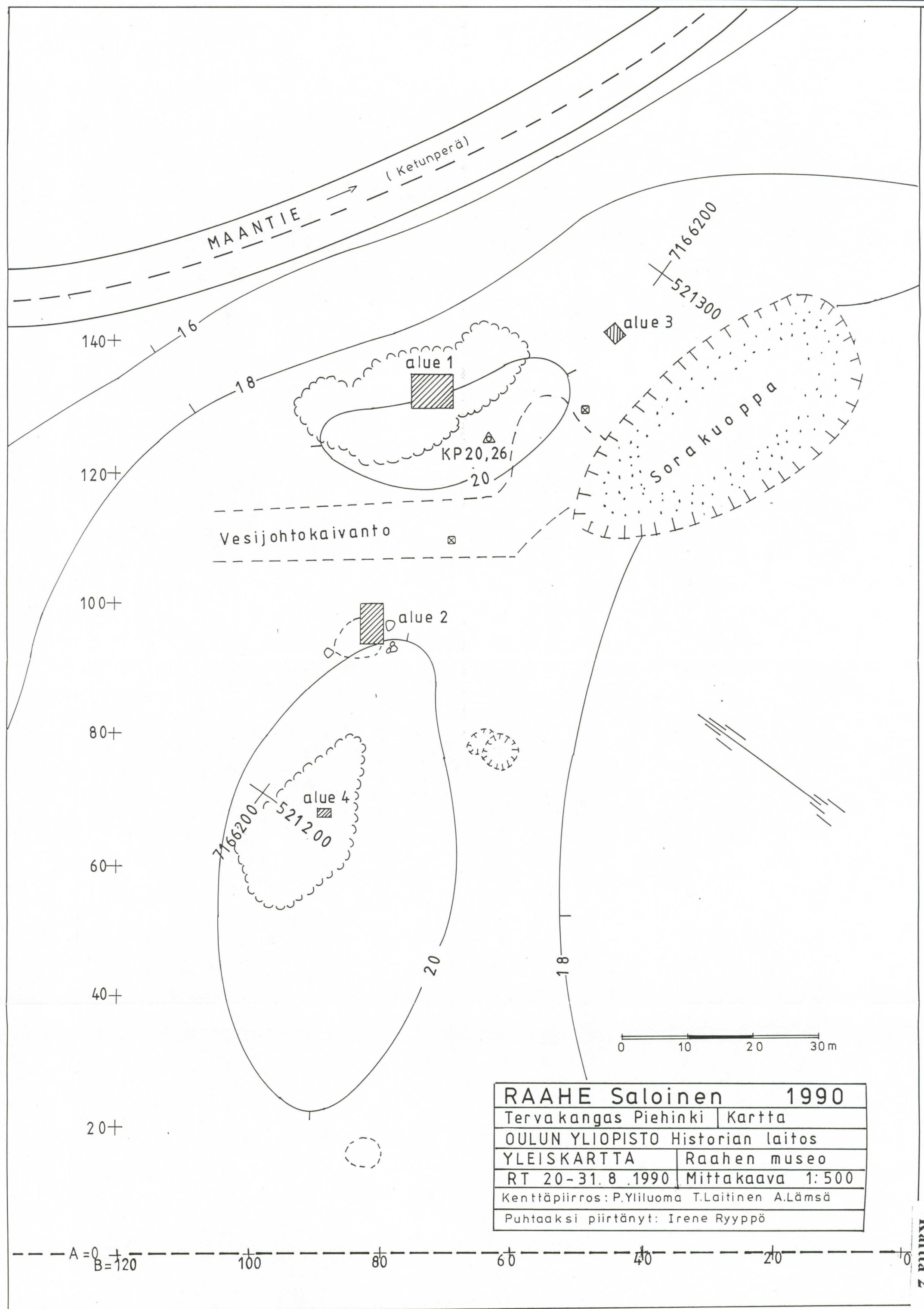
Sarkamo, Jaakko, "Retulansaaren 'uhriröykkiö'", *Suomen historia* 1 (Espoo 1984), s. 306.

Siiriäinen, Ari, "The Bronze Age Site at Anttila in Lestijärvi and the Dating of the Coastal Cairns in Middle Ostrobothnia, Finland", *Suomen Museo* 1977, s. 15-24.

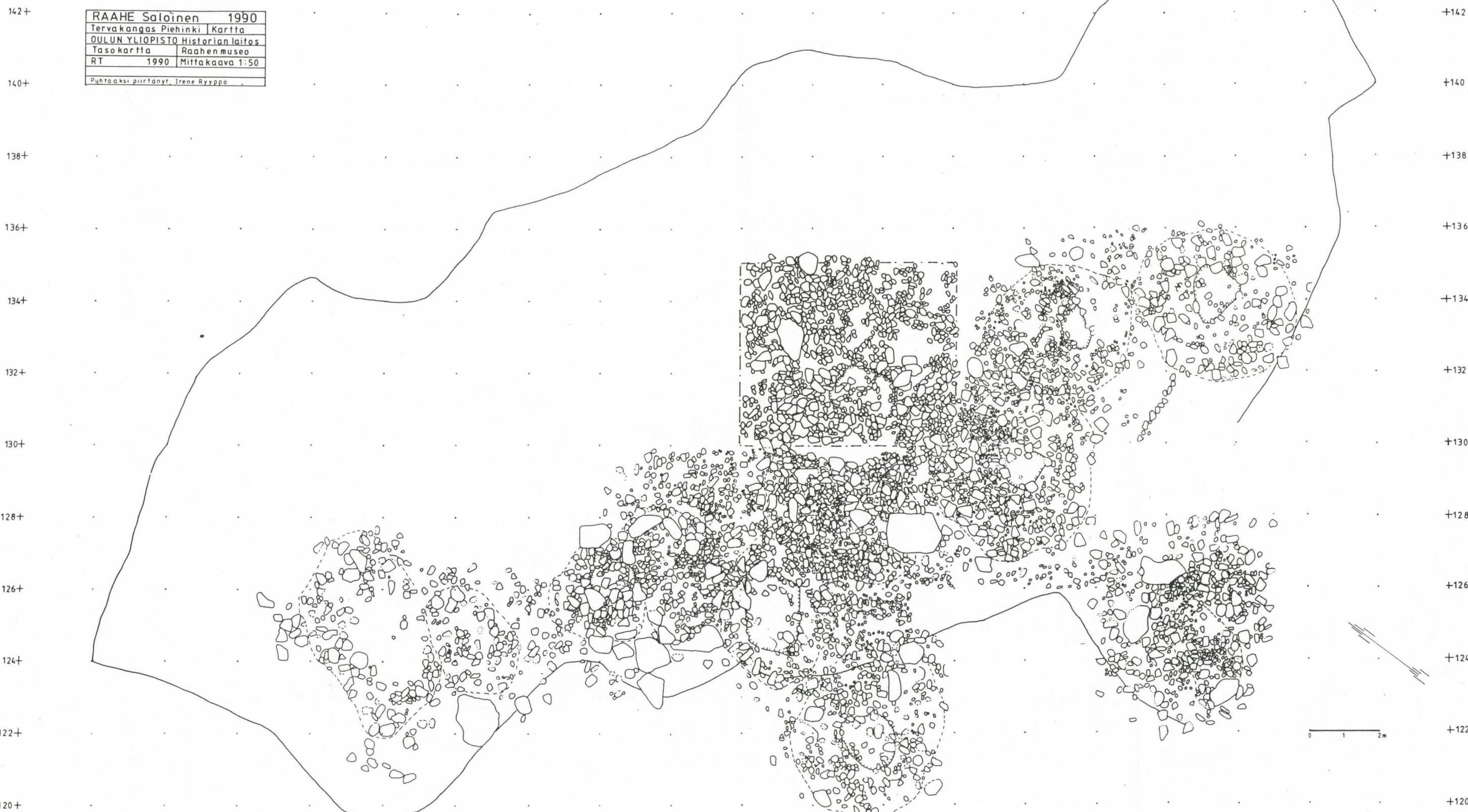

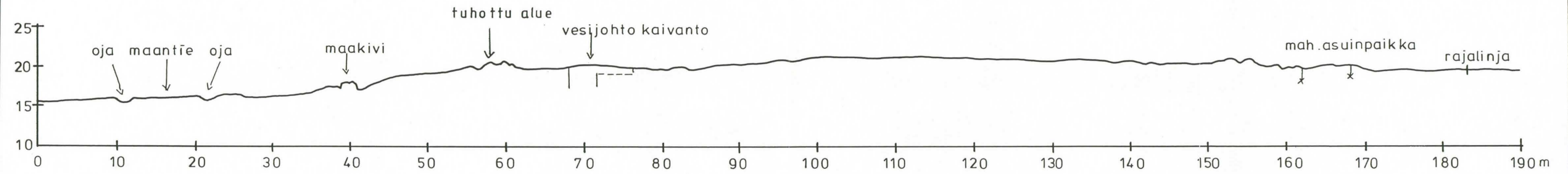

B=96 144+ 94+ 92+ 90+ 88+ 86+ 84+ 82+ 80+ 78+ 76+ 74+ 72+ 70+ 68+ 66+ 64+ 62+ 60+ 58+ 56+ +144

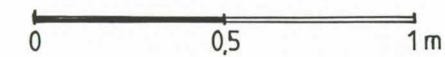
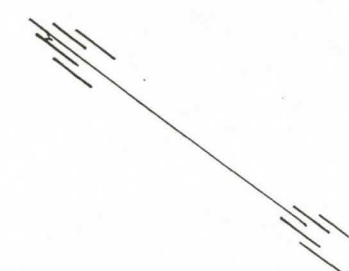
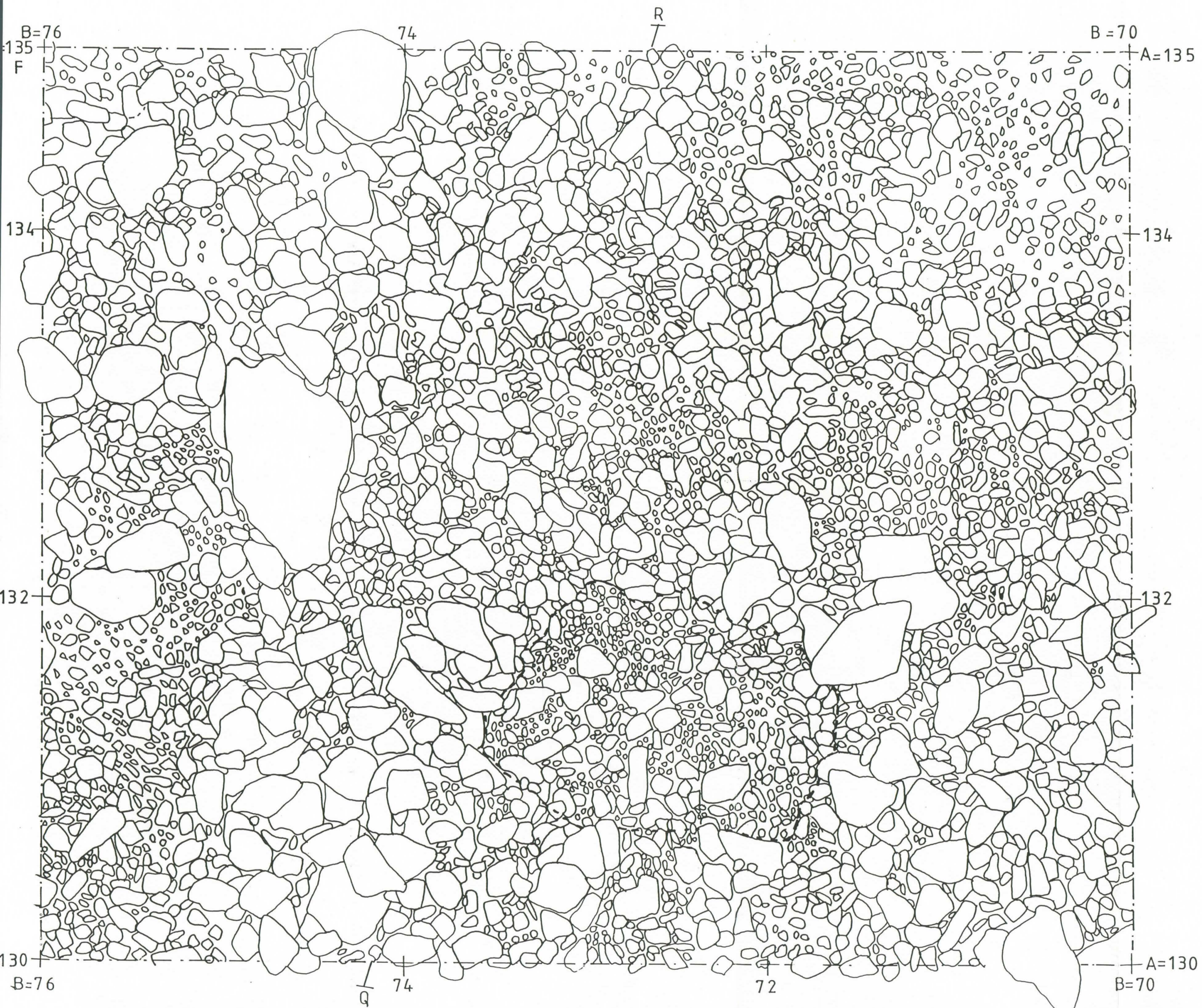
RAAHE Saloinen 1990	
Tervakangas Piehinki	Kartta
OULUN YLIOPISTO Historian laitos	
Tasokartta	Raahen museo
RT	1990 Mittakaava 1:50
Puhtaaksi purttanut: Irene Ryyppö	

A=118+ B=96 94+ 92+ 90+ 88+ 86+ 84+ 82+ 80+ 78+ 76+ 74+ 72+ 70+ 68+ 66+ 64+ 62+ 60+ 58+ 56+ +118

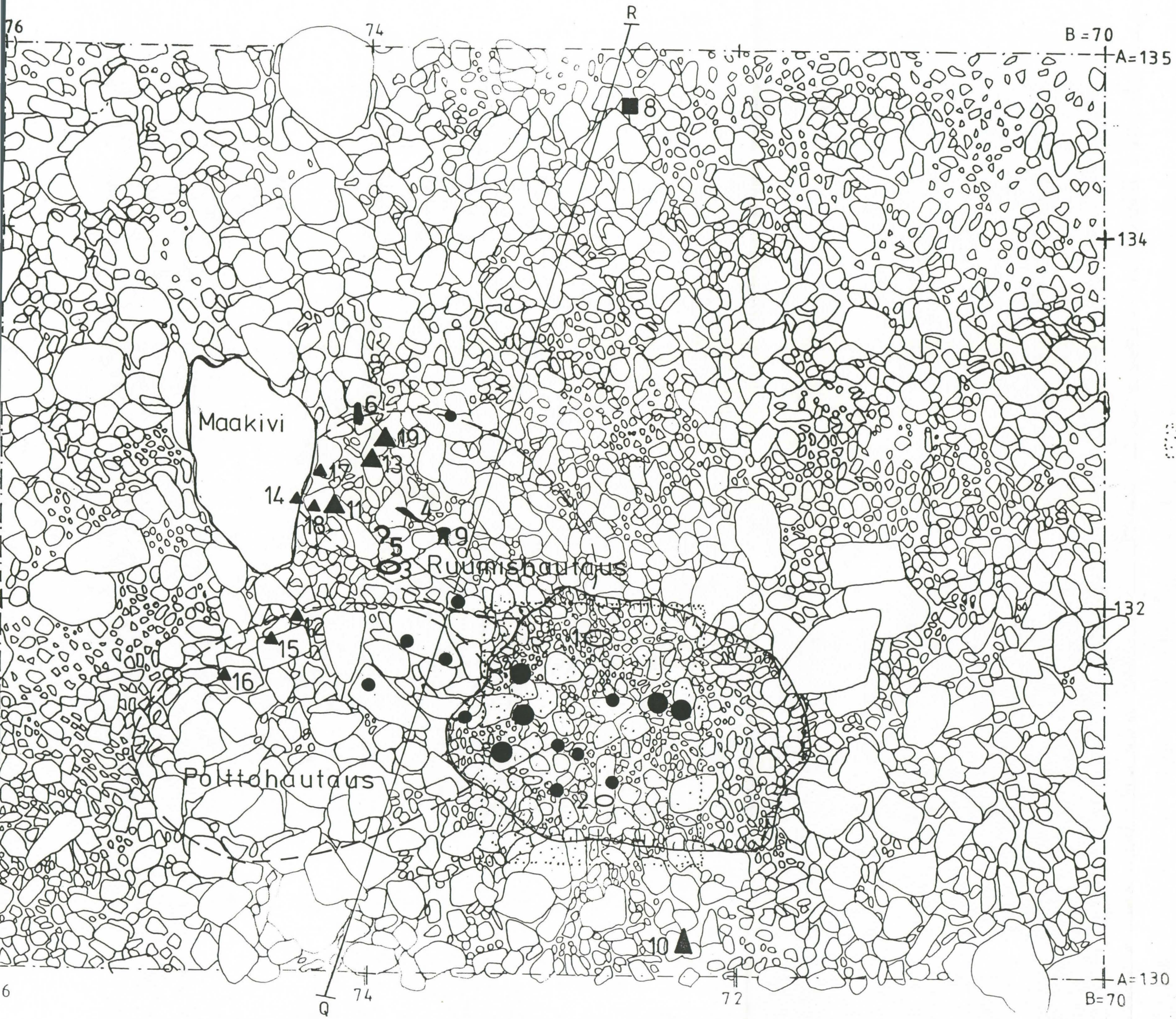

RAAHE Saloinen 1990	
Tervakangas Piehinki	Kartta
OULUN YLIOPISTO Historian laitos	
PROFIILIKARTTA	Raahen museo
RT 22.5.90	Mittakaava 1:500
Puhtaaksi piirtänyt: Irene Ryyppö	

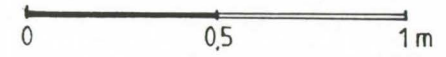

RAAHE Saloinen 1990	
Tervakangas Piehinki Kartta	
OULUN YLIOPISTO Historian laitos	
Tasokartta	Raahen museo
RT 16-17. 8. 1990	Mittakaava 1:20
Kenttäpiirros: Jaana Itäpalo	
Puhtaaksi piirtänyt: Irene Ryyppö	

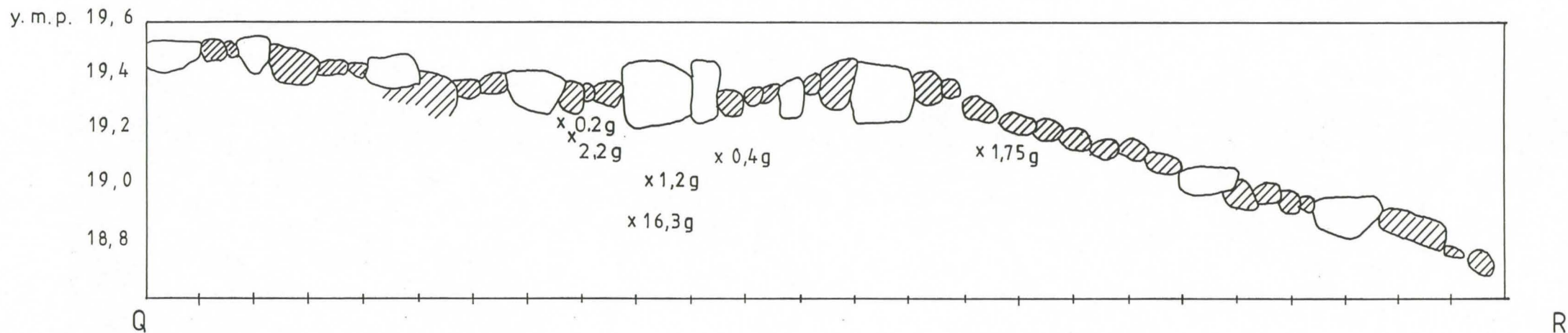
Kartta 6

- Palanut luu ● 0-30 g
- Palanut luu ● 35-70 g
- Keramiikka ▲ 0-30g
- Keramiikka ▲ 30-60g
- Sormus ○ 3
- Veitsi / 4
- Soljen osa ? 5
- Hioin ● 6
- Kvartsiesine ■ 8
- Hammas / 9
- Peuran luu ▲ 10
- Rannerenkaat ○ 1 isompi
- 2 pienempi
- Palanut luu, irtolöytönä 16

RAAHE Saloinen 1990	
Tervakangas Piehinki	Kartta
OULUN YLIOPISTO Historian laitos	
Tasokartta	Raahen museo
RT 16-17. 8. 1990	Mittakaava 1:20
Kenttäpiirros: Jaana Itäpalo	
Puhtaaksi piirtänyt: Irene Ryyppö	

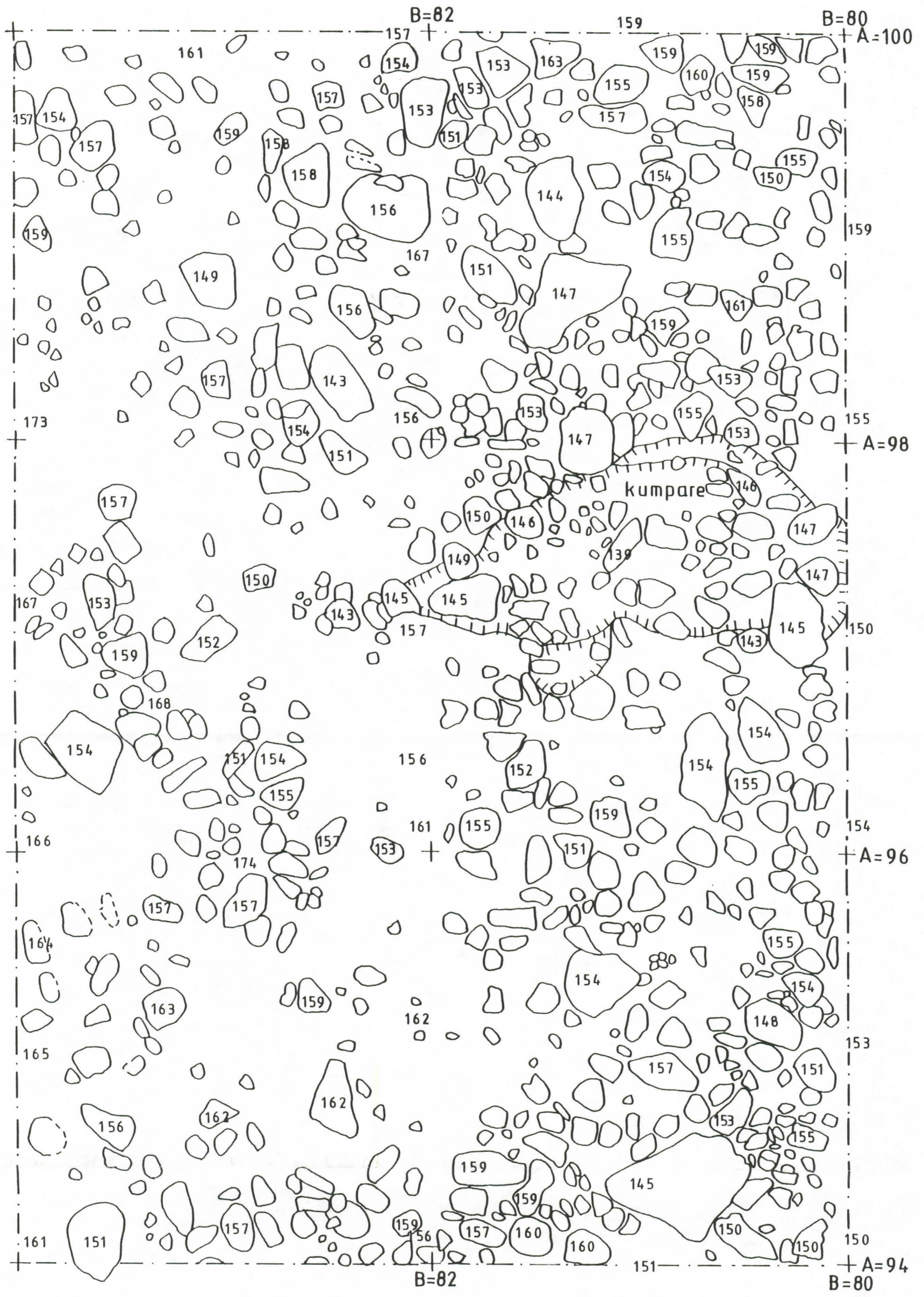

x = luulöylö

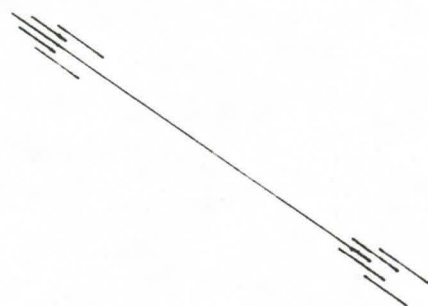
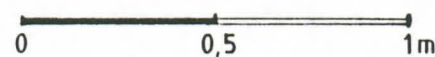

kivet piirretty summittaisesti

RAAHE Saloinen 1990	
Tervakangas Piehinki	Kartta
OULUN YLIOPISTO Historian laitos	
Profiilikartta	Raahen museo
21.8.1990	Mittakaava 1:20
Kenttäpiirros: Jaana Itäpalo	
Puhtaaksi piirtänyt: Irene Ryyppö	

162 = vaaitusarvo (koneen korkeus 21,06)

RAAHE Saloinen 1990	
Tervakangas Piehinki	Kartta
OULUN YLIOPISTO Historian laitos	
Tasokartta taso 2	Raahen museo
RT 31. 8. 1990	Mittakaava 1:20
Kenttäpiirros: Jaana Itäpalo	
Puhtaaksi puhtaaksi: Irene Ryyppö	

Kuva 1. Yleiskuva Tervakankaan laelta. Muinaisjäännösalue kuvattuna itä-kaakosta.

Kuva 2. Alue 1: tuhottu kohta ennen kaivausta. Kuva lounaasta.

Kuva 3. Alue 1: tuhottu kohta liikkuneiden kivien poiston jälkeen lounaasta kuvattuna.

Kuva 4. Alue 1: ruumishautauksen hautaustaso suuntanuolen ja maakiven välissä, palaneen luun löytöalue puhdistettuna kuvan vasemmassa reunassa. Kuva lounaasta.

Kuva 5. Alue 1: luontainen rakkakiveys kuopan ja hautarakenteiden kohdalta. Kuva lounaasta.

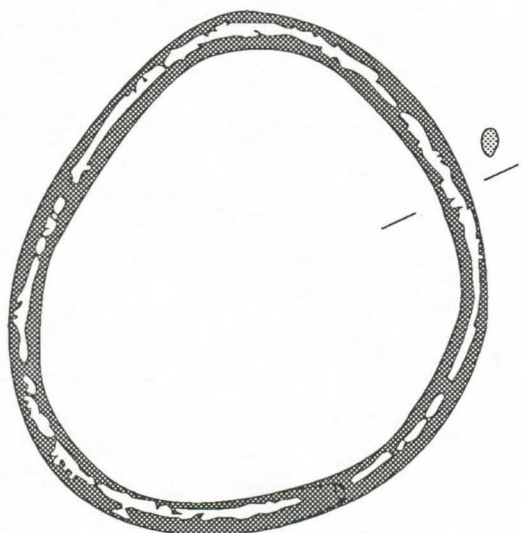
Kuva 6. Alue 2: Kuutiokivi löytökohtallaan kuvan alareunassa.

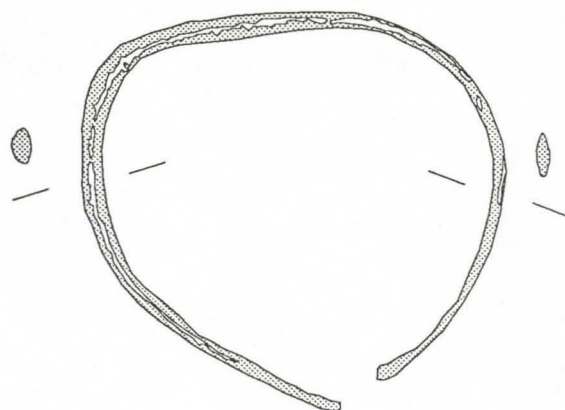
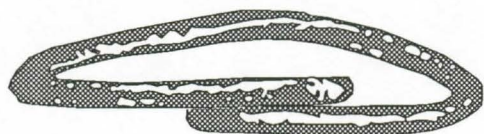
Kuva 7. Alue 2:n luontaista kiveystä, 2. taso. Kuvattu lounaasta.

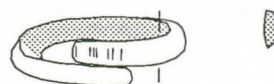
Kuva 8. Alue 3: 2. taso, puhdas maa. Kuvattu pohjoisesta.

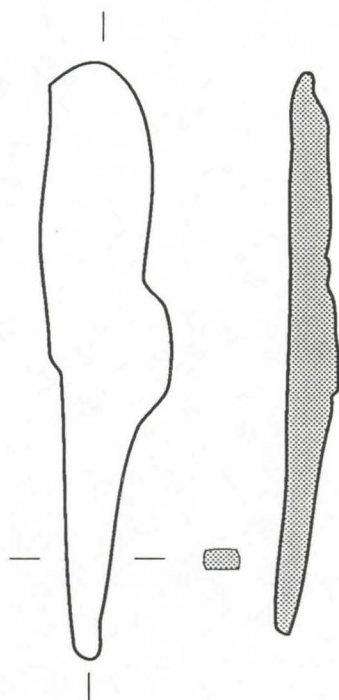
Pronssinen rannerengas (KM 26060:1).
Löydetty ennen kaivauksia.

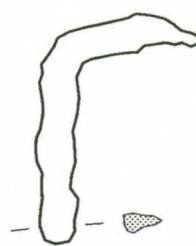
Pronssinen rannerengas (KM 26060:2).
Löydetty ennen kaivauksia.

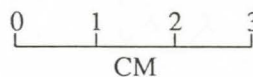
Pronssinen sormus (KM 26060:3).

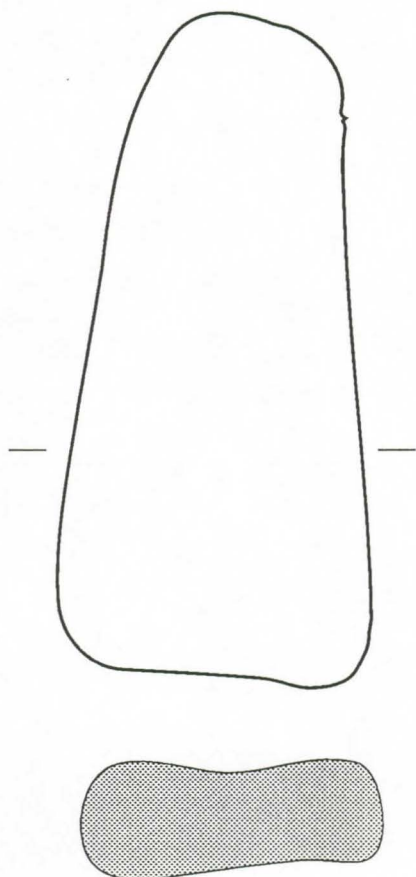

Rautainen veitsi (KM 26060:4).

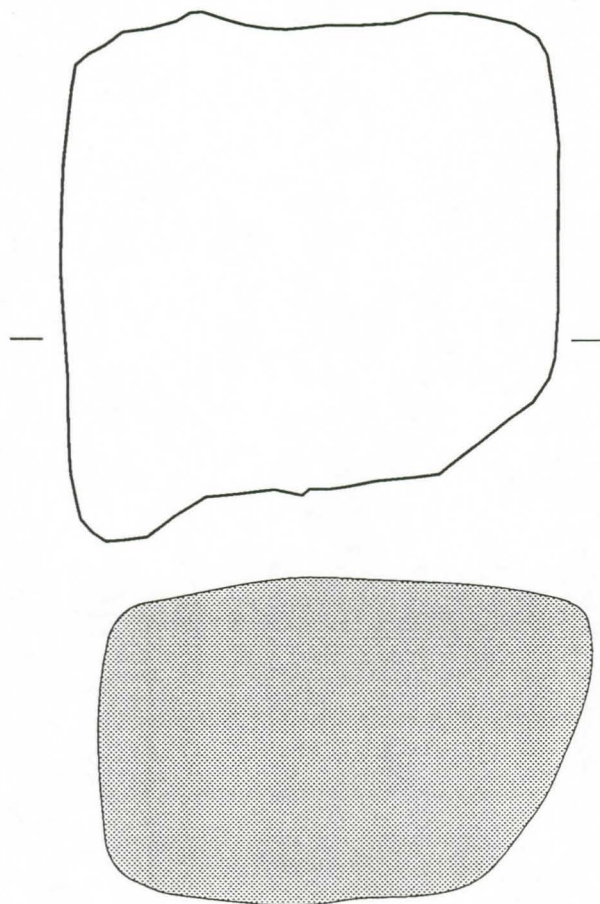

Rautainen soljen (?) osa (KM 26060:6).

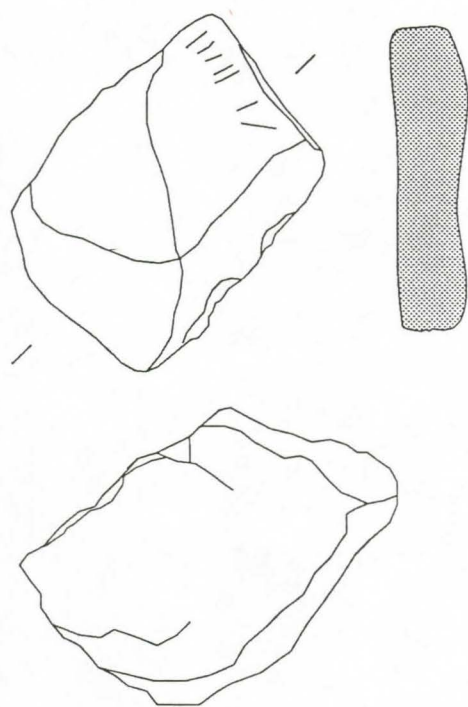

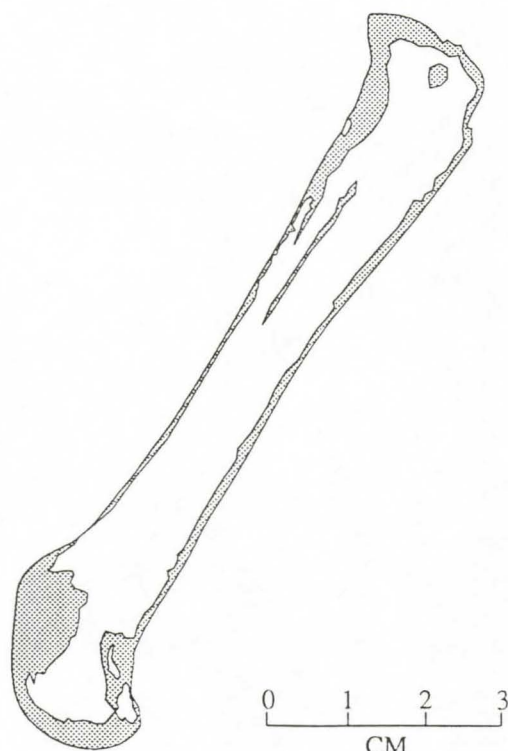
Hiekkakivihioin (KM 26060:6).

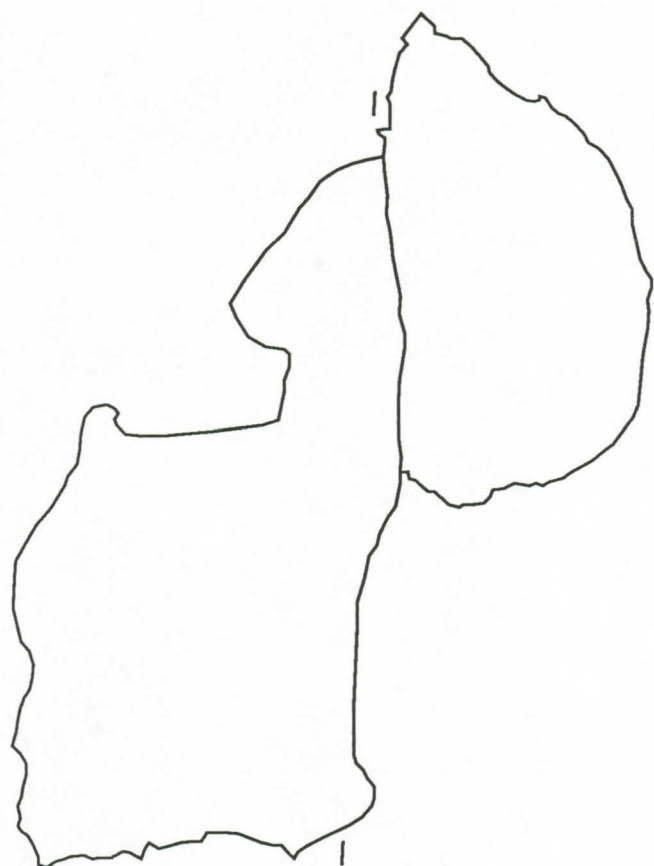
Kuutiokivi (KM 26060:7).

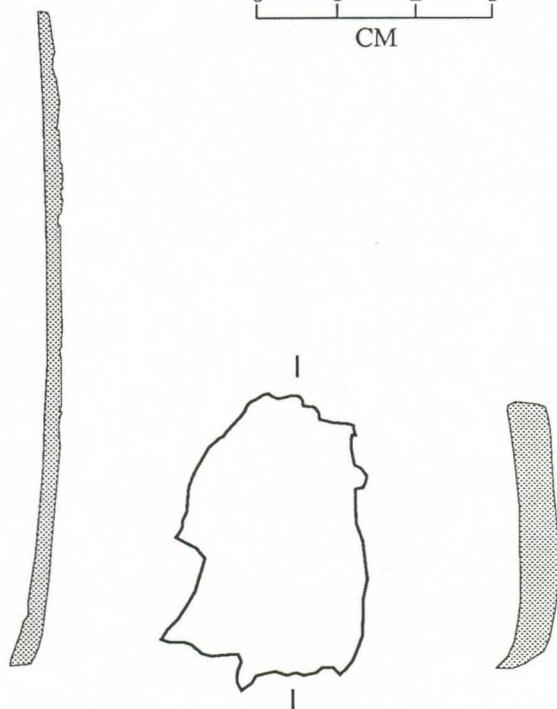
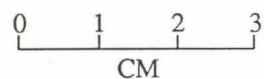
8. *Kvartsiesine (KM 26060:8).*

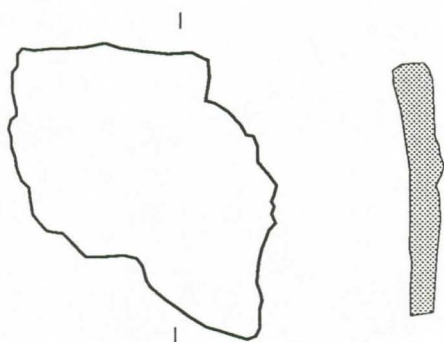
Peuran tai poron vasan reisiluu (KM 26060:10).

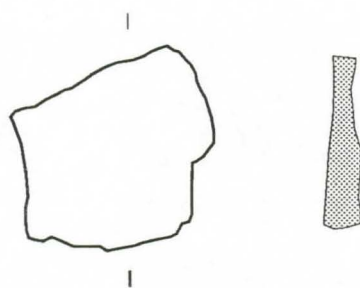
Seinäpala asbestisekoitteisesta keramiikasta (KM 26060:11/1).

Pohjapala asbestisekoitteisesta keramiikasta (KM 26060:11/3).

Reunapala kivimurskasekoitteista keramiikkaa (KM 26060:12/3).

Keramiikkapala, kivimurskasekoitteinen (KM 26060:12/4).